

DISPV TATIO P HYSICA 34 798.

DE
PRIMO
CREATIONIS
OPERE,

— QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
PRINCIPE REGIO ET ELECT. SAX. HAEREDE
&c. &c. &c.

INDVLTV
AMPLISSIMAE FACVLTATIS PHILO-
SOPHICAE

IN ILLVSTRI AD ALBIM ACADEMIA
AD DIEM V. SEPTEMBR. ANNO *clj lccc VIII.*
ERV DITORVM EXAMINI SVBMITTIT
PRAESES

M. PAVLVS Gottlieb HOFMANNVS,
TORGA-SAXO,
RESPONDENTE

GEORGIO ANDREA HERMANNO, Torgav.
PHILOSOPH. AC J. U. STVD.

VITEMBERGAE LITERIS MEYERIANIS.

V I R O
MAGNIFICO EXCELLENTISSIMO QVE
D O M I N O
CASPAR HEINRICO
HORNIO,

ICTO DOCTOR. ET ANTECESSORE LONGE CELE-
BERRIMO, POTENTISS. REG. ET ELECT. SAX. IN SVM-
MO PROVOCATIONVM SENATV CONSILIARIO SPLENDI-
DISSIMO, CVRIAE ELECT. CONSISTORII ET SCABINA-
TVS, VT ET JVDICII PROVINCIALIS IN INFERIORI
LVSATIA ASSESSORI GRAVISSIMO,

MOECENATI SVO AC PATRONO, SANCTE
VENERANDO.

NEC NON

V I R O
NOBILISSIMO AMPLISSIMO CONSVLTISSIMO QVE
D O M I N O
GEORG. ANDREA CONRADI,
QVAESTVRAE DRESDENSIS PRAEFECTO
SVMMO.

DOMINO SVO AVVNCVLO, STVDIORVM QVE AMPLIFICATORI
SVMMA OBSERVANTIA COLENDO.

DISSERTATIONEM PRAESENTEM
EA QVA PAR EST ANIMI SVBMISSIONE
OFFERT,
RESPONDENS.

PROOEMIUM.

Primum Specimen Academi-
cum praesidendo VVittenber-
gae editum hocce cum esse
debeat, studio ejusmodi ma-
teriam pertractandam elige-
re uolui, quae nomen τῆς pri-
mi in titulo dissertationis hu-
jus non respueret. Ex physicis
autem cum mihi demanda-
tum sit, materiam ex cathedra Philosophica defenden-
dam ut sumam, primum creationis opus, quod in crea-
tis principiis aethere & terra, quatenus ea summus ille
Philosophus Moses in versiculo I. capitis I. Geneseos ex-
hibet, consistit, pro modulo uirium mearum excuti-
am. Deus autem adsit instituto, ut sub moderamine
ejus benignissimo finem illud adipiscatur felicissimum.

§. I.

Aether itaque & terra sunt, quae primum crea-
tionis opus appellamus, & hoc quidem ductu ipsius
Mosis. Hic enim breuissimam, sed accuratam tamen
totius creationis delineationem nobis exhibens, a prin-
cipiis

ēipiis incipit, & materiam, ex qua sequentia producta sunt, generali propositione in his uerbis: *In principio creauit Deus coelum & terram*, ante omnia exhibet.

§. II.

Creata uero cur haec dicantur, ratio quoque facile subest. Quia materiam facere, quae prius nunquam fuit, est reipla creare.

§. III.

Hunc jam creatum aetherem & terram pro principiis rerum naturalium uenditamus, hoc tamen cum discrimine, ut ea non constitutionis, sed fiendi & generationis principia esse intelligamus; & quidem hac ratione ducti, quod requisitis principiorum haec bina maxime gaudeant. Nam est illud maximum formale principii Physici, ut nihil illo prius sit, & ut tandem corpora ultimato in id resoluantur; Jam aether et terra omnibus aliis creaturis priora existiterunt, & corpora omnia in haec duo tandem per resolutionem naturalem resoluuntur.

§. IV.

Notanter dico, per resolutionem naturalem, nam dum Chymici suum sal, sulphur & mercurium pro principiis agnoscunt, & propterea illud principii formale hisce quoque adscribere saragunt, maxime errant. Quae enim ipsi ui ignis producunt, non resolutioni naturali, quae tamen hic necessario requiritur, sed artificialia describenda sunt.

§. V.

§. V.

Neminem autem negaturum puto, aetherem & terram prius aliis creaturis existisse, hinc posterius tantummodo demonstrandum erit, corpora nempe singula in haec tandem resolui. Fieri hoc, quotidiana docet experientia. Sumamus quaeſo exempla ex triplici illo Phycicorum regno, & ecce, res euadet clara. Brutum dum moritur, spiritus ejus seu calor, quem aetherem ego appello, è corpore transit, sed quorsum, euanescitne? minime, sed uadit ad suum simile, & cunitur cum aethere circa orbem terraqueum existente; cadauer interim putrescit, putridum tandem in puluerem seu terram resoluitur. Arbor abscessa putrescit, putrida in minutissimas collabatur particulas, quid tandem, resoluuntur in id, ex quo arbor producta, scilicet in terram. Sic etiam in regno minerali rescedit, e. gr. ferrum, metallum hocce dum rubigine obducitur, tandem per aliquod tempus conteritur, contritum quid tandem est, nonne terra? & sic cum omnibus corporibus.

§. VI.

Ast obijci potest in contrarium, aquam uitro hermetice sigilato inclusam per multos annos huic inclusam existere, nec tamen resolui in terram. Sed facile ad hoc est respondendum. Nimirum requisitum principii esse, corpora in terram resolui pereunte priori corporis existentia, jam uero aquae uitro hermetice sigilato existentia tum temporis nondum perit, sed reuera

A 3

existit,

existit, quare nec resolui adhuc potest in particulas terreas,

§. VI.

Sed jam ad ipsam tum aetheris tum terrae substantiam procedamus. Antequam autem hoc fiat, ostendendae erunt rationes, quibus nixi statuamus, quod Moses per coelum aetherem intelligat. Istarum autem prior haec est; Materia apta adesse debuit, cui globus terraqueus insideret, hinc & primo loco Deum creasse coelum, Moses ponit, jam functioni huic nihil aptius ipso aethere, cum is sit figurae tenuissimae, sphaericae & leuigatae, non solum per uniuersum mundum se diffundens, sed incredibili quoque celeritate circa terram fluens. Posterior autem in eo consistit, quod Moses uocabulo coeli *emphaticum* praeposuerit, quo sine dubio ipse digito quasi ostendit, quale coelum Deum creasse hic intelligatur, nimirum ejusmodi, ex quo lux & sidera coelestia confici possent, quod tandem etiam factum esse uersus 3. *Gen. cap. 1.* satis testantur; at haec omnia ex aethere tanquam substantia ignea quam optime confici, quis negabit? hinc omnino aethereum hic Moses intelligit coelum. Nam expansionem, quae sequenti *uersiculo 8.* hujus capituli coelum quoque appellatur, Mosē superius *uersiculo 1.* non indiguisse constat, cum haec non prima, sed secunda demum die producta sit.

§. VII.

§. VII.

Diuerſa itaque mihi in hac re, ut aliorum jam opiniones, angelos Moſen per coelum hic expoſuiſſe, non attingam, ſententia doctiſſimi alias *Edm. Dickinſoni Med Doctoris*, qui in *Phyſica ſua ueteri & uera p. 64.* §. 3. coelos & terram pro una materia agnoſcit, putatque, Moſen dictione conjugata, prout Hebraei ſaepe ſolent, materiam illam primam ſolum exhibuiſſe. Sed falſum hoc eſſe, ſequens ratio oſtendit. Nam licet illud equidem uerum ſit, & copulatiuum non ſemper diſtinguere illud, cui praefigitur, ab eo, quod antecedit, tanquam diuerſum, ſed ſaepe praefigi iſtis hemiſtichis, quibus idem repetitur aliis uerbis, quod Philologorum celeberrimus *Glaſſius in Philologia ſua ſacra & quidem in libr. IV. appendicis Grammaticae S. tract. 1. de uocularum praefixarum ſignific. p. m. 1187.* ſatis ſuperque ex *uerſiculo 5. Pſalm. VIII.* oſtendit, ubi Dauid אֱלֹהִים יְהוָה & יְהוָה אֱלֹהִים illo copulatio conjungit, & tamen non diuerſum quid, ſed unum intelligit, nimirum Chriſtum Θεὸν Ἰſωροῦν. Aſt alia hic eſt ratio: Nam אֱנוֹשׁ hominem & אֱדָם etiam hominem in ſcripturis ſignificare ſcimus, itaque uoces hae ſeorſim unum ſignificantes, etiam conjunctae idem ſignificare poſſunt. אֱנוֹשׁ אֱדָם uero ſeorſim ſumtum nunquam in ſcriptura terram illam primam denotat, qua propter etiam per & cum וְאֶדָם copulatum cum hoc pro uno ſtare non poteſt.

§. VIII.

§. VIII.

Accedit & illud, quod Moses, nisi diuersa quaedam hisce duobus uocabulis significasset, pari ratione & illam primam terram & aquam & aerem appellare potuisset, ratio, quia haecambo in prima terra quoque latuere. Denique species generi suo non possunt opponi, iam uero aether iuxta mentem autoris hujus in prima materia latitans est species primae materiae, tanquam generis sui, ergo aether primae materiae non potest opponi, quod autem a Mose in *uers. 1. cap. 1. Gen.* opponatur, in praecedenti paragrapho ostensum est.

§. IX.

Addo & hanc rationem: Moses cum in *uers. 1.* hujus capituli principia prima, ex quibus omnia produci debebant, nobis publicarit, certe per coelum & terram non unum, sed diuersa principia tradere uoluit, ut ex mistis istis principiis creaturae possint produci, quod fieri ex uno principio non potuit.

§. X.

Ast obstaculum uidetur adhuc illud superesse, quominus in uersiculo primo *cap. 1. Gen.* per coelum aether intelligatur. Nimirum in uersiculo sequenti secundo extare Diuinum illud mandatum, fiat lux, quam lucem plerique per aetherem interpretentur. Sed illud meam non ferit sententiam, nam quid est lux? est ignea substantia, quid est ignea substantia? est aether. Quod autem Deus demum post creatum
jam

80
jam aetheris substantiam aetherem lucere jubeat,
exinde factum, quia aether *in versu 1.* exhibitus
maxime ob suum motum celerrimum ac libe-
rum circa orbem terraqueum dispersus erat, ob
quam dispersionem particularum suarum lucere
non potuit, cum ad lucem pertineat concentratio
particularum aetherearum, jussu autem Dei fiat lux,
dispersae alias particulae aetherae circa totum or-
bem terraqueum concentratae tandem erant in u-
num hemisphaerium, quod ab his concentratis
particulis illuminabatur, & illuminatio haec diem
primum effecit.

§. XII.

Quid autem est jam aether? Aether est corpus
naturale substantiae igneae immediate a Deo ex
nihilō creatum, & sub nomine coeli tanquam prin-
cipium aliquod primum & quidem actiuum circa
totum orbem terraqueum dispersum, cujus pars
non exigua concentrata nomen lucis accepit, nunc
uero sub radiorum solarium forma globum terra-
queum diversimode irradiat, & corpora reliqua om-
nia suo influxu conseruat. Reliqua circa globum
terraqueum aëreum suo proprio motu circumuol-
uitur.

§. XIII.

Plura de aethere qui scire desiderat, adeat Phy-

B

ficos

ficos & Mathematicos, ubi de coelo huiusque natura
disputant. Nos angustiis hisce pagellis plura hac de
re non inferemus. Verum potius ad alterum
principium ad materiam scilicet primam progredi-
endum.

§. XIV.

Quid autem jam est principium illud poste-
rius a Mose *Gen cap. 1. v. 1.* per τὸ ὕλην expositum?
est materia quaedam ex particulis uari generis con-
stans, inanis, tenebris obducta, indisposita, ac im-
mota, tandem uero post separationem aquae arida
existens, & omnibus corporibus grauitatem & con-
sistentiam largiens.

§. XV.

Ἦν materiam esse dixi, non materiam illam
primam Aristotelicam aut Peripatetico-Scholasti-
cam, quae neque quid, neque quale, id est, uere
nihil est, & non Ens actu, sed talem, quae reuera ex-
istit, & ex qua unumquodque fit, & in quam, ubi
corrumpitur, iterum resoluitur.

§. XVI.

Haec uero ex multitudine particularum uaria-
rum constabat, ut pote ex particulis limosis, salinis,
sul-

82
sulphureis, aqueis &c: minime enim cum Helmon-
tio statuendum, ex aqueis tantum constituisse. Nam
nunquam legimus, in Scriptura Sacra aquam solam
per nomen terrae exprimi, quanquam uice uersa
materiam creationis primam heterogenearum &
diuersarum partium miscellam Moses *Gen. cap. 1.*
v. 2. terram appellet. Unde merito concludendum
uidetur, terram illam aut materiam e solis & puris
particulis aqueis minime constituisse.

§. XVII.

De hac porro terra memorat Moses, quod fue-
rit inanis & uana, seu ut ipse loquitur *הוה וברו*. Qua-
re dubium nullum est, quin per eam id ipsum intel-
ligendum sit, quod *juxta Etm. Dickinsonum*
p. 231. non tantum Graeci, uerum & Aegyptii, Phoe-
nices, Arabes, omnesque uetustissimi sapientes per
chaos suum intellexerunt, scilicet informem istam
confusamque molem materiae, quae fuit principi-
um, atque ueluti semen omnium. Moses coniungit
ejusmodi uocabula, quae seorsim sumpta unam rem
quoque exprimunt, ad maiorem horribilis hujus
uastitatis & confusionis significationem. Ita ut
terra haec inanis, horrida, omnino expers fuerit
ejus, quam nunc habet, formae, elegantiae & or-
natus.

§. XVIII.

Cur Deus materiam hanc primam initio uastam & inanem condidit, ac tandem eam uenustare noluit, cum totum uniuersum absolutissimum uno momento creare potuisset? Responſionis loco Chryſostomi uerba ad fidem & pietatem pertinentia (*ut cum Davide Pareo commentatore in Genesi loquar*) hoc loco inseruiant, quoniam, inquit, terra est nutrix & mater nostra, & ex ea facti sumus, & educamur, ipsaque nostra patria est, & commune sepulchrum, (reditus enim noster ad eam est,) & innumeris per eam bonis fruimur: ideo ut ne homines ob usus necessitatem plus, quam dignum est, uenerentur, Moses ostendit primum eam rudem & absque forma: ut ne beneficia terrae telluris naturae imputes, sed ei tribuas, qui illam ex nihilo, ut esset, creauit. Sed haec incidenter. De tenebris, quibus obductam fuisse Moses docet, potius dispiciendum erit.

§. XIX.

Ubi tamen nostrum non est, anxie in sententias ut inquiramus, quales hi uel illi tenebras has fuisse contendant, satis est, Mosen hoc loco Historiam agere, & idcirco ab omni metaphorica locutione a-

80
ite abhorrere, hinc taceant Marcionitae & Mani-
chaei malas potestates seu cacodaemones per hanc
elocutionem intelligentes, tenebrae enim non erant
res aliqua creata a Deo, nec defectus tantum, sed ne-
gatio lucis in abyſſo, ſicut, ſilentium non eſt res, ſed
negatio pura ſoni, ubi enim non eſt ſonus, ibi eſt ſi-
lentium. Ob opacitatem autem iſtarum inter ſe
confuſarum particularum non aliter fieri potuit,
quam quod in ipſa abyſſo tenebrae adfuerint.

§. XX.

Objicis uero, non in ipſa abyſſo, ſed ſupra
abyſſum tenebras fuiſſe Moſen indicare, cum tamen
circa abyſſum aether jam exiſtiterit, cujus formale,
lucidum ſit. Sed reſponſio ſuperius §. 11. data, hic
quoque quadrat, aetherem ſcilicet tum temporis
nondum concentratum, ſed maxime circa orbem
terraequeum diſſipatum ac diſfuſum potentia equi-
dem lucendi praeditum fuiſſe, ſed nondum actu lu-
cem emiſſiſſe.

§. XXI.

Neque tantum luce carebat terra haec, ſed eti-
am omni ordine & diſpoſitione, hinc indiſpoſitam
diximus, quod nomen innuit, ſeu ſignificat, nulla
gauiſam fuiſſe diſpoſitione. Et quomodo diſpoſitio-
nem habere potuit, cum omnia inter ſe com-
mixta & confuſa tum temporis exiſtenterent. Et

B 3

ſane

sane meo iudicio uon prius dispositaefuerunthae
particulae, quam Spiritus DEI aquis incumbans
materiam inertem fecit moueri.

§. XXII.

Quae incubatio cum fuerit efficacissima immo-
tae haectenus terrae motum quoque indidit. Qui
hic fuit, quo particulae unius speciei haectenus cum
particulis alterius speciei commixtae cum suis simili-
bus se jungerent, junctae concrecione coalescerent,
ac formam ad producendas tam innumeras rerum
species assumerent. Moueri autem terra ab alio de-
buit, cum semetipsam moueri incapax fuit, unde eti-
am principium passiuum dicitur.

§. XXIII.

Ast hic iterum enascitur dubium. Spiritum e-
nim Dei terram mouisse dicitur, cum tamen aetheris
jam tum creati natura fuit, ut alia moueat. Sed
nec haec sibi contrariantur. Etsi enim aether in na-
tura constituta principium actiuum & omnis motus
ac lationis causa esse debuit, non ideo tamen ex se
aptus aut habilis fuit sine praecedente diuina disposi-
tione inertem terram in motum impellere. Quid
quod tunc ipse aether nondum suam mouendi uim
exercuerit, sed immotus steterit, quod singulari De-
um prouidentia fecisse mihi persuadeo. Nempe ut
ita ostenderet, se esse illum omnipotentem, qui crea-
turis uim innatam & dederit, & ne eam exercere
possint, cohibere ualeat. Dum uero ut simul ita
mon-

monstraret, terram hanc esse principium passuum, quod per se, nisi accedente alio principio actiuo moueri non possit.

§. XXIV.

Sed properandum est ad finem, idcirco paucis considerandum adhuc uenit, terram partim post separationem aridam existere, partim omnibus corporibus consistentiam gravitatemque exhibere. Aridam esse terram & disgregatam ab aquis secundum aliquas sui partes *uers. 1. & 10. cap. 1. Gen. clare ostendunt.* Et certe factum est illud propter necessitatem finis, scilicet habitationem animalium. Et sic terra *uers. 1.* generaliter sumpta jam est in species diuisa, cum particulæ aquosæ segregabantur ab illis ficcioribus. Dum uero dicitur, segregationem Deum instituisse, quid hoc aliud importat, quam unum alteri unitum prius fuisse, cum nihil segregari possit ab alio, nisi quod prius eidem adhaeserit, uel cum eo conjunctum fuerit. Jam ergo sequitur, quod iterum contra Helmontium est, aquas, non esse à Deo ita fluentes, uti hodie existunt, creatas, sed terrae permistas, & terram non esse aquam condensatam, sed corpus primogenium, utpote à quo aqua segregari potuerit.

§. XXV.

Vltimo denique uideamus terram hanc jam separatam principium primum esse omnium corporum iisdemque consistentiam ac gravitatem exhibere. Verum hoc quoad prius esse, *uers. 11. & 12. cap. 1. Gen. satis ostendunt,* nec opus propterea est ulteriori deductione. Sed nec de posteriori, quod terra consistentiam

tiam corporibus tribuat, est dubium, nam quid est
consistentia, est rerum subsistentia sine fluxu. Dum
ergo particulas fluentes terra post separationem arida
in ipsa separatione deposuit, consistens ea euasit, &
jam corporibus naturalibus consistentiam confert.
Quam ob consistentiam porro tanquam ex structura
partium crassa est & commota aut sursum leuata ad
suum descendit centrum, & grauis dicitur,

§. XXVI.

Ad extremum, cum probe perspectum habea-
mus, quantopere summi & maximi uiri in hoc argu-
mento non modo à se inuicem, sed nonnunquam à
se ipsis dissideant, & quam uexata sit materia, hinc
haec non ut Epicuræi suas ratas sententias, aut ut Stoi-
ci sua decreta ponimus, sed ut problemata
proponimus uberiori disquisitione
longe dignissima.

F I N I S.

✓
00 A 6436

ULB Halle

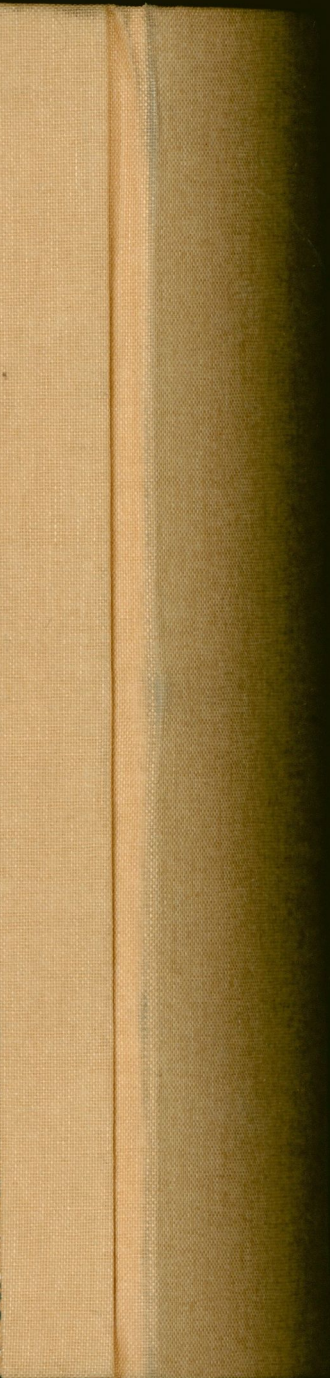
3

004 931 300

KD 18

Inches
Centimetres

8
7
6
5
4
3
2
1
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

B.I.G.

Farbkarte #13

PHYSICA 34 798.

MO
TIONIS
RE,

AM
NIFICENTISSIMO
CO AVGVSTO,
ELECT. SAX. HAEREDE
c. &c.

Y LTV
ACVLTATIS PHILO-
ICAE

ALBIM ACADEMIA
BR. ANNO clb lccc VIII,

AMINI SVBMITTIT
ESES

OB HOFMANNVS,

A-SAXO,
NDENTE

IERMANNO, Torgav.

AC J. U. STVD.

ERIS MEYERIANIS.

